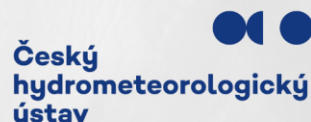

Monitoring kvality ovzduší ve vybraných lokalitách města Brna

Mgr. Jáchym Brzezina, Ph.D.

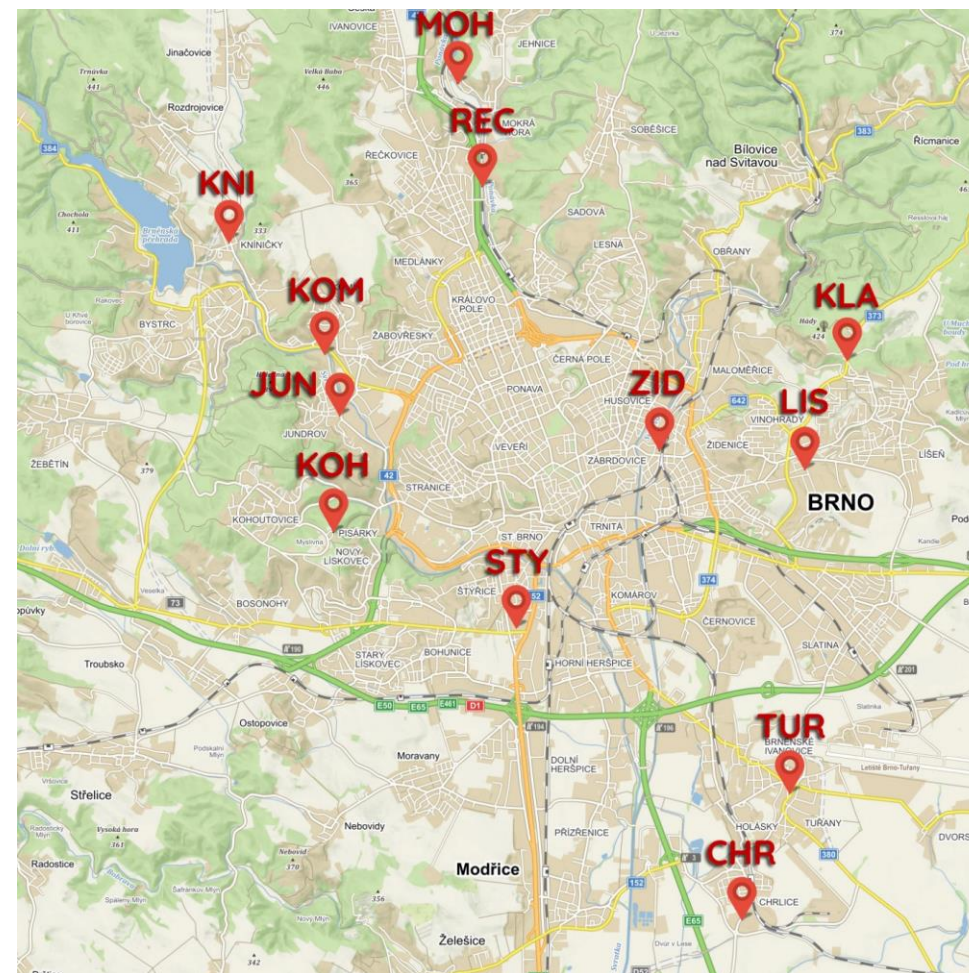

Zadavatel:

M U N I

Lokality měření

- Brno-Chrlice
- Brno-Jundrov
- Brno-Líšeň
- Brno-Kníničky
- Brno-Kohoutovice
- Brno-Komín
- Brno-Líšeň (Klajdovka)
- Brno-Mokrá Hora
- Brno-Řečkovice
- Brno-Štýřice
- Brno-Tuřany
- Brno-Židenice

Monitorované látky

- Suspendované částice PM_{10} , $PM_{2,5}$
- Oxidy dusíku (NO_2 , NO , NO_x)
- Oxid siřičitý (SO_2)
- Oxid uhelnatý (CO)
- Přízemní ozon (O_3)
- Benzo[a]pyren (BaP)
- Benzen
- Těžké kovy (arzen, nikl, kadmium, olovo)
- Xyleny, etylbenzen, toluen
- Meteorologické parametry (teplota vzduchu, rychlost a směr větru)

Plán monitoringu

- 2týdenní měřicí kampaně
- Kampaň v každé lokalitě v každém ročním období
- Celkem provedeno 8týdenní měření v každé z lokalit (4 × 2 týdny)
- Kontinuální měření měřicím vozem
- Denní hodnoty ze vzorkovačů

Problematika hodnocení dat

- Paralelní měření vždy na dvou lokalitách
- Srovnání se stanicemi státní sítě imisního monitoringu
- Způsob definice a hodnocení překračování imisních limitů vs překračování hodnoty imisních limitů

Stanice imisního monitoringu v Brně

Stanice imisního monitoringu v Brně

Stanice	Typ stanice	Typ zóny	Charakteristika zóny	Vlastník	Vznik
Brno-Arboretum					10/2012
Brno-Dětská nemocnice				ČHMÚ	1/2014
Brno-Komárov					1/2023
Brno-Kroftova				ČHMÚ	1/1971
Brno-Lány					1/2000
Brno-Líšeň				ČHMÚ	1/2009
Brno-Masná					1/2006
Brno-Soběšice				ČHMÚ	1/1971
Brno-Svatoplukova					1/2000
Brno-Tuřany				ČHMÚ	1/1994
Brno-Úvoz				ČHMÚ	1/2008
Brno-Výstaviště					1/2000

- městská zóna
- předměstská zóna
- obytná zóna
- obchodní zóna
- přírodní zóna
- pozad'ová stanice
- dopravní stanice

Vliv počasí na kvalitu ovzduší

Vliv meteorologických podmínek na kvalitu ovzduší

Kvalita ovzduší není dána jen samotným množstvím emisí, ale i dalšími faktory. Jedním z nejvýznamnějších jsou **meteorologické a rozptylové podmínky, které mohou mít na kvalitu ovzduší vliv velmi výrazný a v určitých situacích i dominantní**. Právě meteorologické a rozptylové podmínky **bývají hlavním zdrojem meziroční variability** v úrovni znečištění ovzduší.

Rychlost větru

Rychlost větru má na kvalitu ovzduší **velmi výrazný vliv**. Pro kvalitu ovzduší jsou **obecně prospěšné vyšší rychlosti větru**, které zajistí intenzivnější rozptyl – znečišťující látky se od svého zdroje rychle šíří a nedochází k jejich kumulaci.

V určitých specifických situacích může být vliv rychlosti větru na ovzduší opačný. Příkladem takové situace jsou **lesní požáry** nebo **stavební činnost** – při vyšších rychlostech větru může docházet k intenzivní resuspenzi, tedy víření částic již usazených na povrchu a v případě lesních požárů šíření znečištění do širšího okolí.

Srážky

Srážky, ať už kapalného (např. déšť) nebo pevného (např. sněžení) skupenství, **mají na koncentrace znečišťujících látek v ovzduší velmi pozitivní vliv**. Zejména při intenzivnějších srážkách se úroveň znečištění ovzduší velmi rychle snižuje. Částice jsou smývány z ovzduší na povrch.

Směr větru

Směr větru ovlivňuje, **kam se bude znečištění primárně šířit z místa svého zdroje**. V určité lokalitě tak může být kvalita ovzduší výrazně zhoršená, pokud zrovna fouká ze směru významného zdroje. Toto platí i na delší vzdálenosti. V oblasti Jihomoravského a Zlínského kraje bývají například koncentrace v zimním období nejvyšší při severovýchodním proudění, kdy se do těchto oblastí dostává znečištění z Moravskoslezského kraje nebo až z Polska, kde bývá znečištění zejména v topné sezóně velmi významné. Na naše území se může na velkou vzdálenost dostat při určitém směru proudění a podmínkách například i písek ze Sahary.

Teplota vzduchu

Teplota vzduchu má na kvalitu ovzduší **vliv jak přímý, tak nepřímý**.

Přímý vliv teploty souvisí s **teplotním zvrstvením atmosféry**. Za běžných podmínek teplota s rostoucí výškou nad povrchem v přízemní vrstvě atmosféry klesá. Teplejší vzduch u povrchu tedy přirozeně stoupá vzhůru a s ním dochází i k rozptýlu znečišťujících látek ve vertikálním směru. Za určitých podmínek (nejčastěji v zimě) se může v určité výšce nad povrchem vytvořit vrstva teplejšího vzduchu, tzv. **inverzní vrstva**. Vzduch pod touto vrstvou je chladnější, a tedy nestoupá. Během této přízemní teplotní inverze je velmi omezen rozptyl a znečištění se u země kumuluje.

Nepřímý vliv teploty vzduchu spočívá ve **vlivu teploty na zdroje znečišťování ovzduší**. Nejvýznamnějším zdrojem znečištění je v České republice **vytápění**. Nízké teploty znamenají vyšší míru vytápění, a s tím souvisí také větší množství emisí z vytápění. Teplota vzduchu má vliv i na emise jiných zdrojů, vyšší emise mají například také vozy při studeném startu.

Intenzita slunečního záření

Intenzita slunečního záření ovlivňuje **koncentrace přízemního ozonu**. Tato znečišťující látka **nemá přímý zdroj** a vzniká až reakcemi v ovzduší. Tyto reakce označujeme jako fotochemické – jsou katalyzovány slunečním zářením. Nejvyšší koncentrace přízemního ozonu bývají pozorovány během horkých a slunečných letních dnů s vysokými teplotami vzduchu. Právě za těchto podmínek probíhají reakce, dávající vznik přízemnímu ozonu, nejintenzivněji.

V zimním období může mít sluneční záření pozitivní vliv na kvalitu ovzduší, protože ohřívá povrchy a může tak snižovat potřebu vytápění.

Příklad: únor 2020

Dobrým příkladem vlivu meteorologických podmínek na kvalitu ovzduší je únor 2020. Tento měsíc byla totiž kvalita ovzduší velmi výjimečně dobrá, a to díky kombinaci několika faktorů.

Průměrná teplota v ČR byla v únoru 2020 3,7 °C, dlouhodobý průměr 1981-2010 přitom činí -0,9 °C. Odchyłka o více než 4,5 °C je výjimečně vysoká.

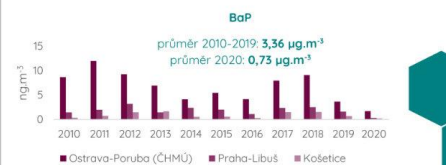
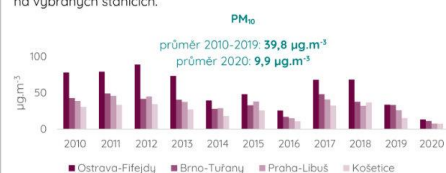
V ČR napršelo v únoru 2020 v průměru 78 mm srážek, v třicetiletí 1981-2010 to přitom bylo pouze 38 % - méně než polovina.

ČR se v únoru 2020 prohnaly dvě vichřice a celkově se jednalo o měsíc relativně větrný.

Vysoké teploty, bohaté srážky a větro jsou faktory, které každý sám o sobě obecně přispívají k dobré kvalitě ovzduší. V zimních měsících bývají koncentrace znečišťujících látek (s výjimkou ozonu) nejvyšší. V únoru 2020 byly hodnoty koncentrací různých znečišťujících látek na řadě stanic téměř nebo zcela na úrovni letních měsíců.

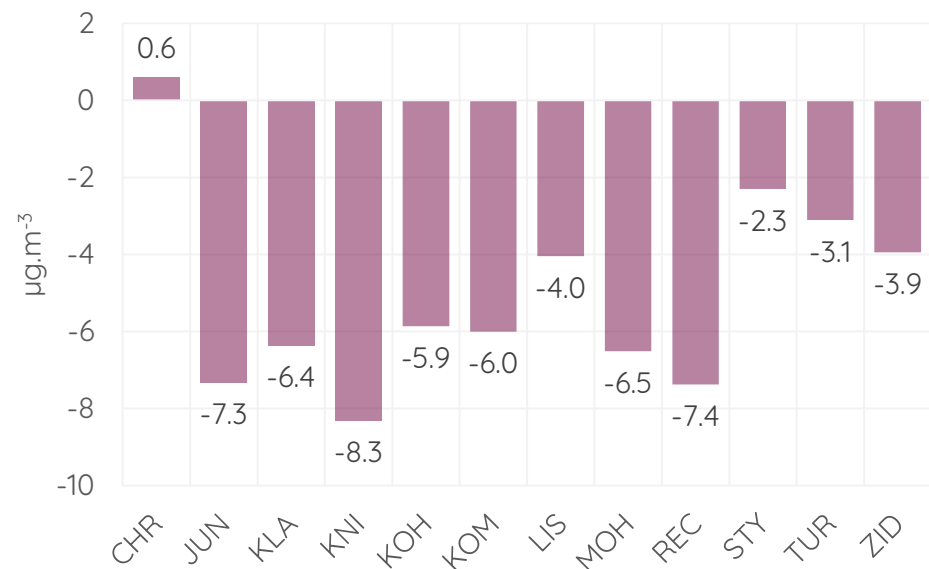
Grafy ukazují průměrné únorové koncentrace částic PM₁₀ a benzo[*a*]pyrenu na vybraných stanicích.

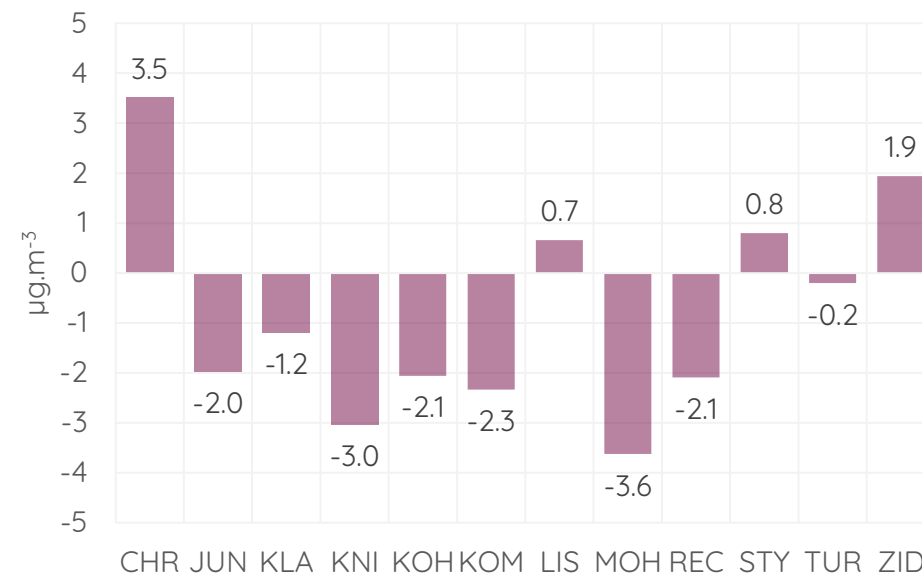
Koncentrace v únoru 2020 byly na stanicích často o desítky procent nižší, než je únorový průměr 2010-2019. Za tímto zlepšením stojí právě vliv meteorologických a rozptylových podmínek.

Zdroj dat: ČHMÚ

Suspendované částice PM₁₀

rozdíl průměrné koncentrace PM₁₀ v dané lokalitě za všechny čtyři měřicí kampaně a průměrným koncentracím částic PM₁₀ v totožném období z dopravních stanic státní sítě imisního monitoringu v Brně.

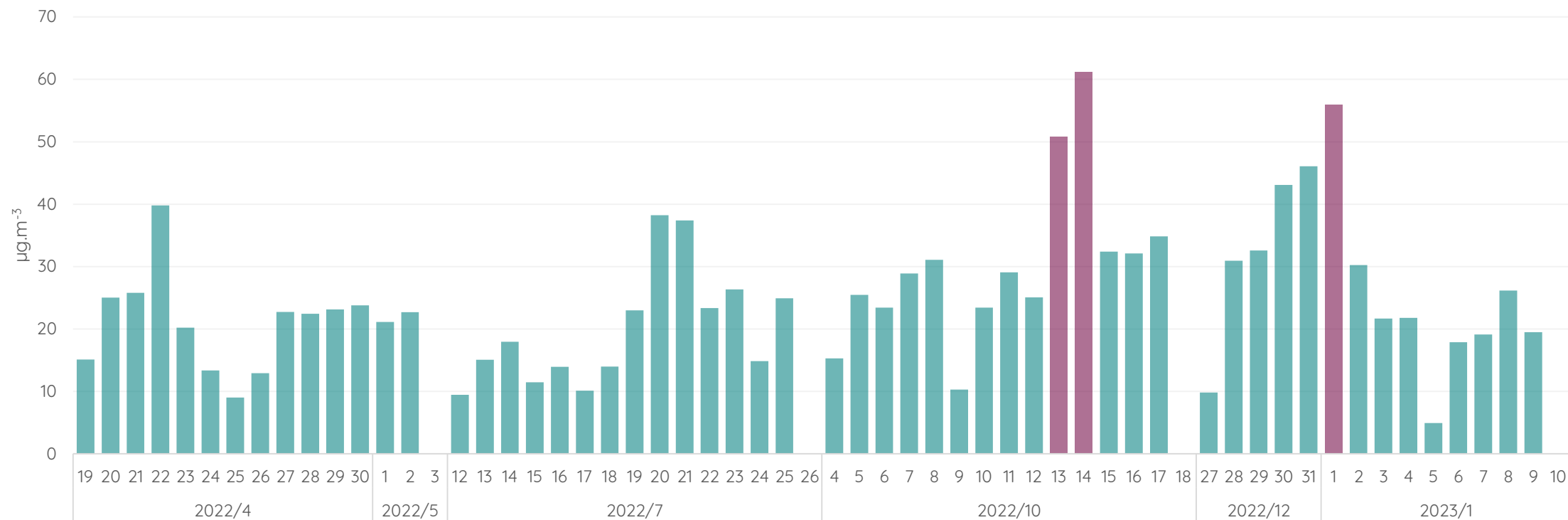

rozdíl průměrné koncentrace PM₁₀ v dané lokalitě za všechny čtyři měřicí kampaně a průměrným koncentracím částic PM₁₀ v totožném období z pozad'ových stanic státní sítě imisního monitoringu v Brně.

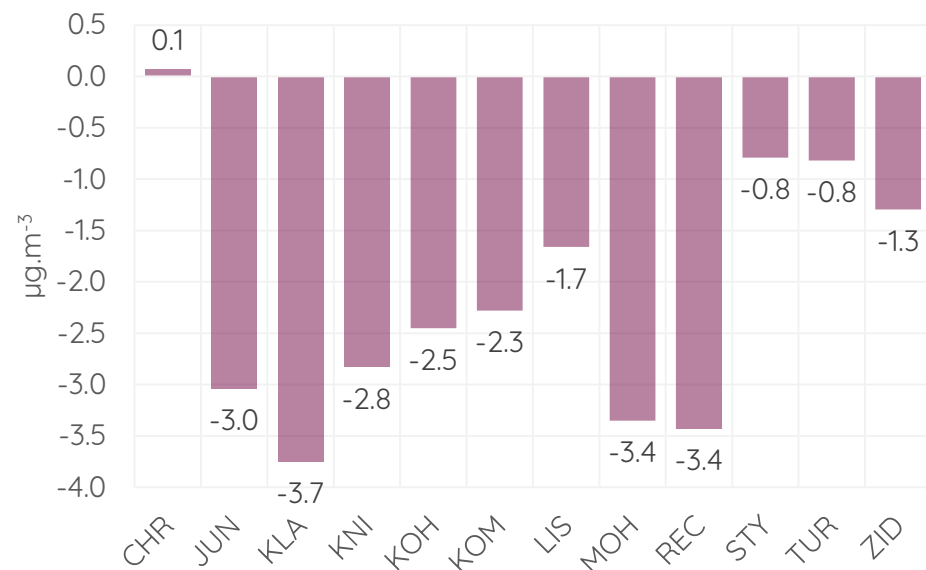
Suspendované částice PM₁₀

CHR

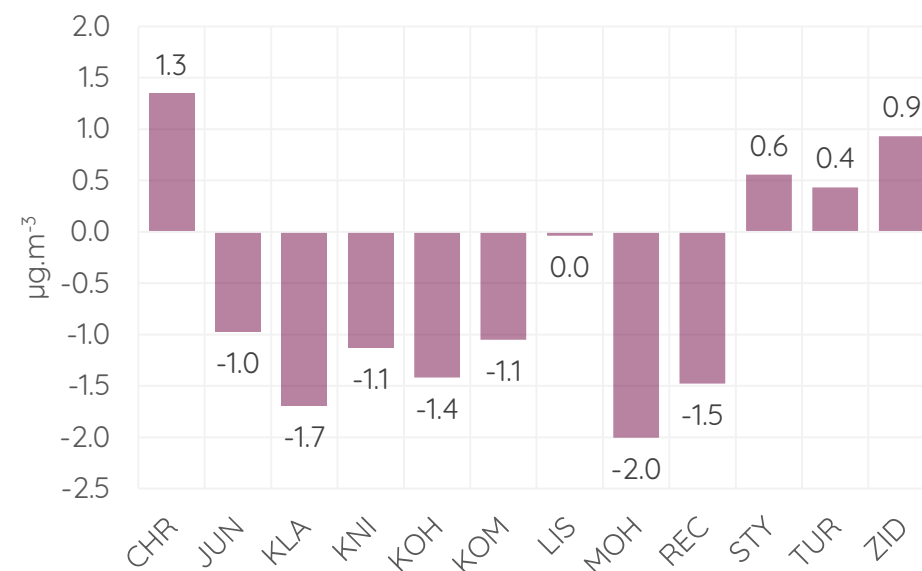

Průměrné denní koncentrace částic PM₁₀ za všechny dny měření v lokalitě Chrlice, pro které jsou k dispozici data alespoň za 16 hodin. Dny s průměrnou koncentrací vyšší, než je hodnota 24h imisního limitu, jsou zvýrazněny vínově.

Suspendované částice PM_{2,5}

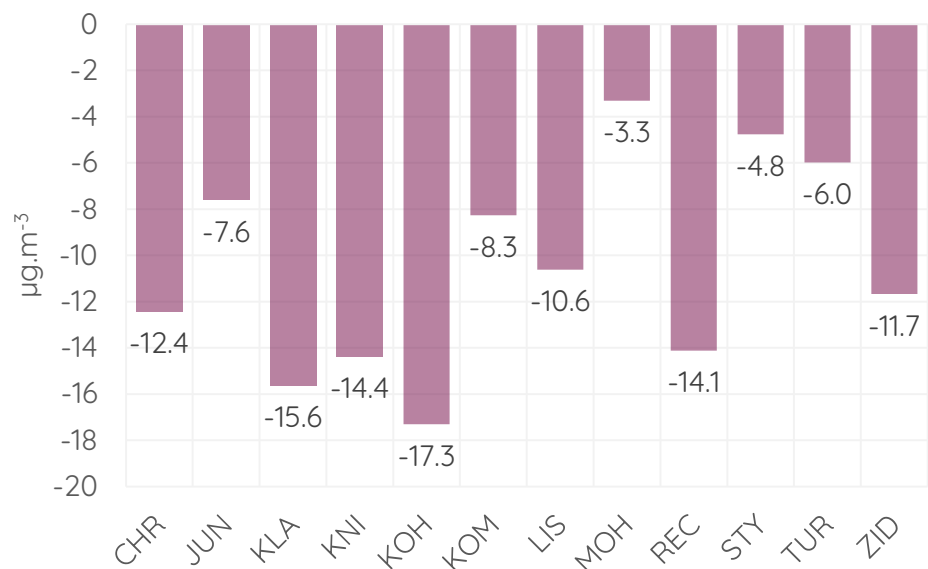

rozdíl průměrné koncentrace PM_{2,5} v dané lokalitě za všechny čtyři měřicí kampaně a průměrným koncentracím částic PM_{2,5} v totožném období z dopravních stanic státní sítě imisního monitoringu v Brně.

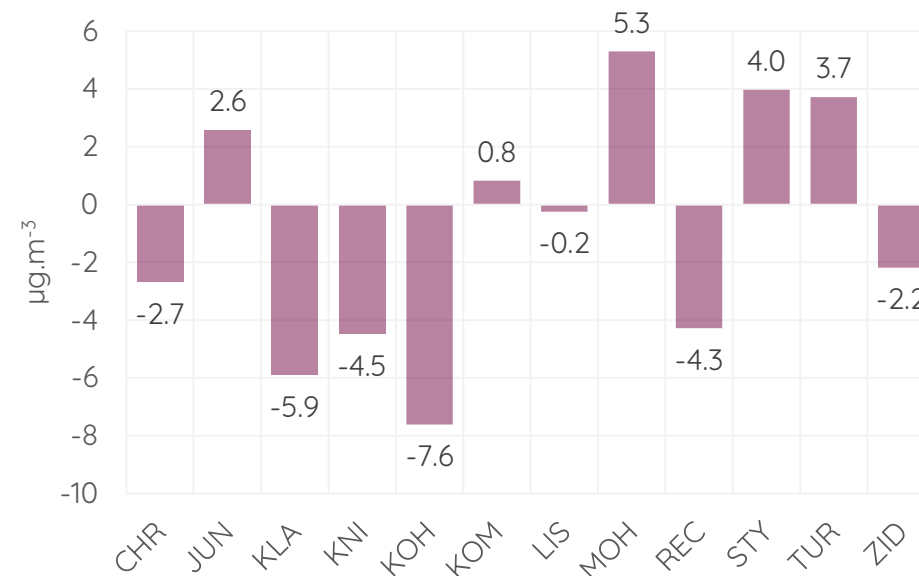

rozdíl průměrné koncentrace PM_{2,5} v dané lokalitě za všechny čtyři měřicí kampaně a průměrným koncentracím částic PM_{2,5} v totožném období z pozad'ových stanic státní sítě imisního monitoringu v Brně.

Oxid dusičitý (NO₂)

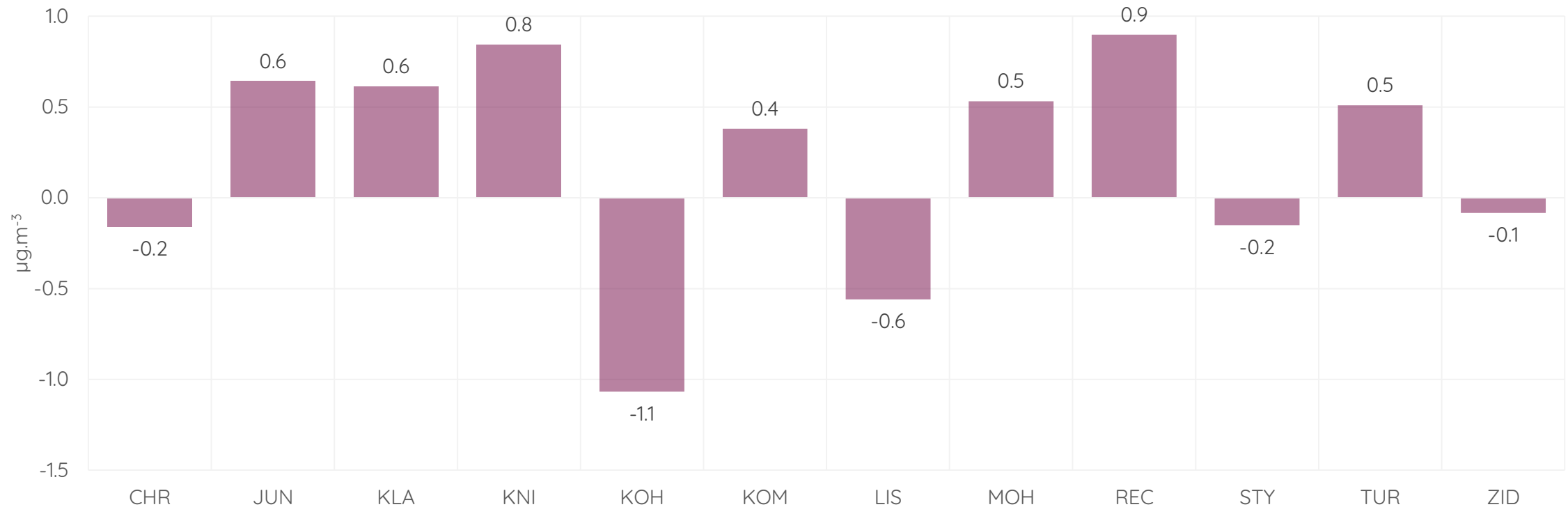

rozdíl průměrné koncentrace NO₂ v dané lokalitě za všechny čtyři měřicí kampaně a průměrným koncentracím částic NO₂ v totožném období z dopravních stanic státní sítě imisního monitoringu v Brně.

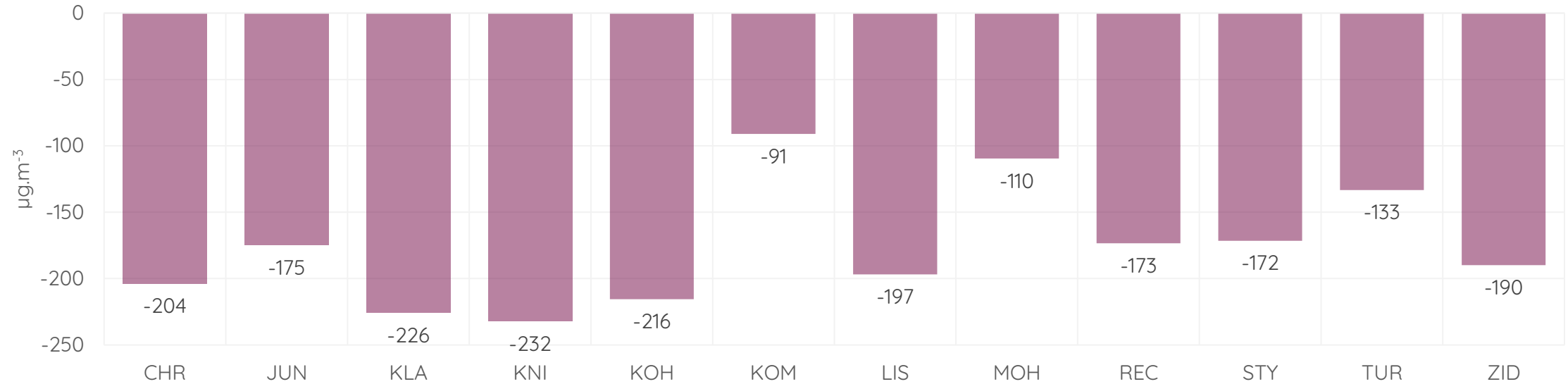
rozdíl průměrné koncentrace NO₂ v dané lokalitě za všechny čtyři měřicí kampaně a průměrným koncentracím částic NO₂ v totožném období z pozad'ových stanic státní sítě imisního monitoringu v Brně.

Oxid siřičitý (SO₂)

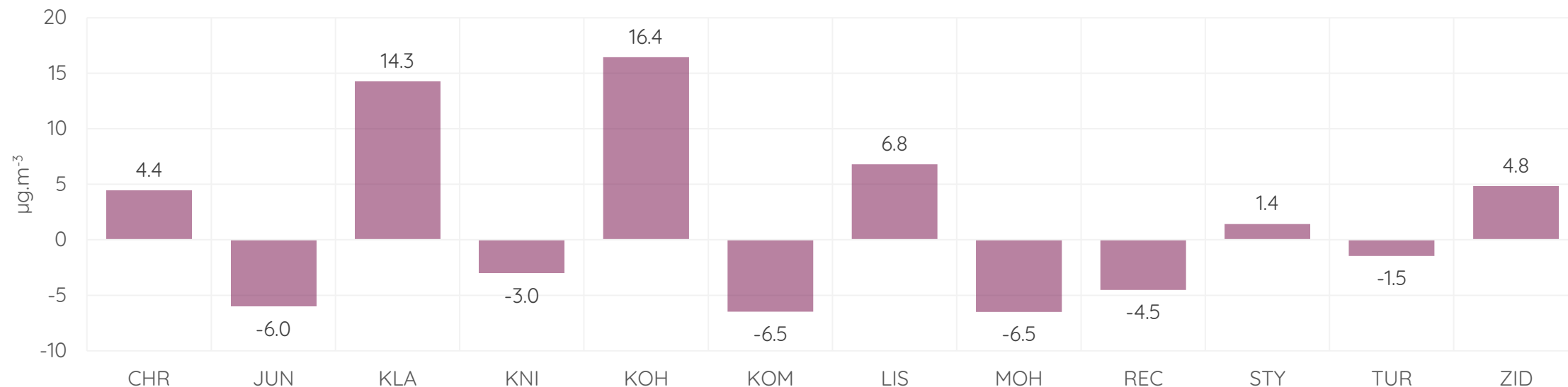
rozdíl průměrné koncentrace SO₂ v dané lokalitě za všechny čtyři měřicí kampaně a průměrným koncentracím částic SO₂ v totožném období z pozadových stanic státní sítě imisního monitoringu v Brně.

Oxid uhelnatý (CO)

Rozdíl průměrné koncentrace CO v dané lokalitě za všechny čtyři měřicí kampaně a průměrným koncentracím CO v totožném období z dopravních stanic státní sítě imisního monitoringu v Brně.

Přízemní ozon (O_3)

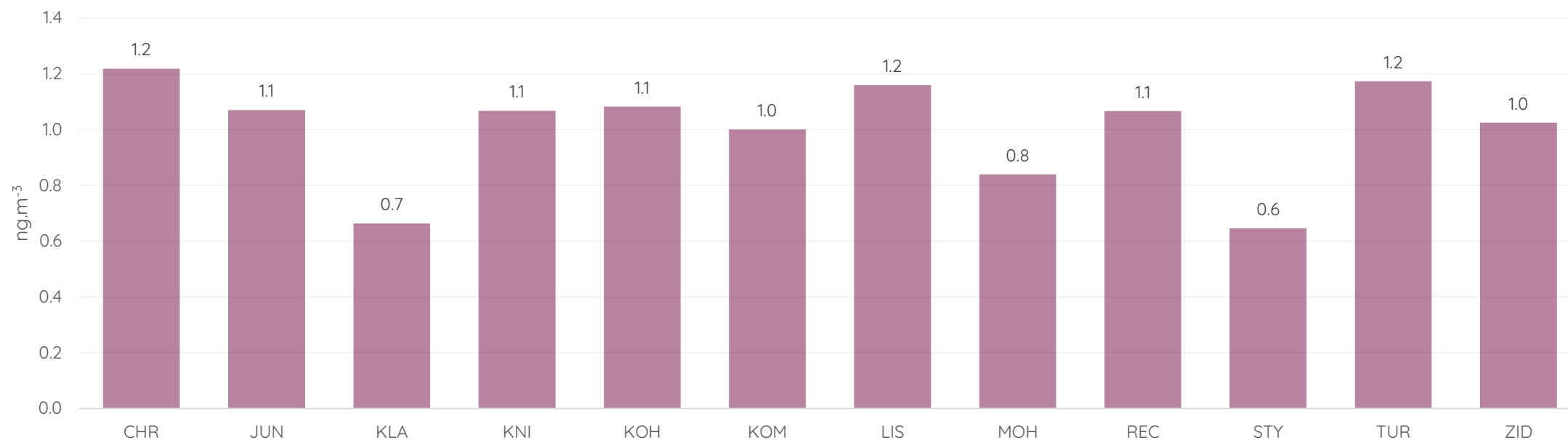
Rozdíl průměrné koncentrace O_3 v dané lokalitě za všechny čtyři měřicí kampaně a průměrným koncentracím O_3 v totožném období z pozad'ových stanic státní sítě imisního monitoringu v Brně.

Arzen

Průměrné koncentrace arzenu v jednotlivých lokalitách, vypočítané ze všech 20 vzorků odebraných v jednotlivých lokalitách.

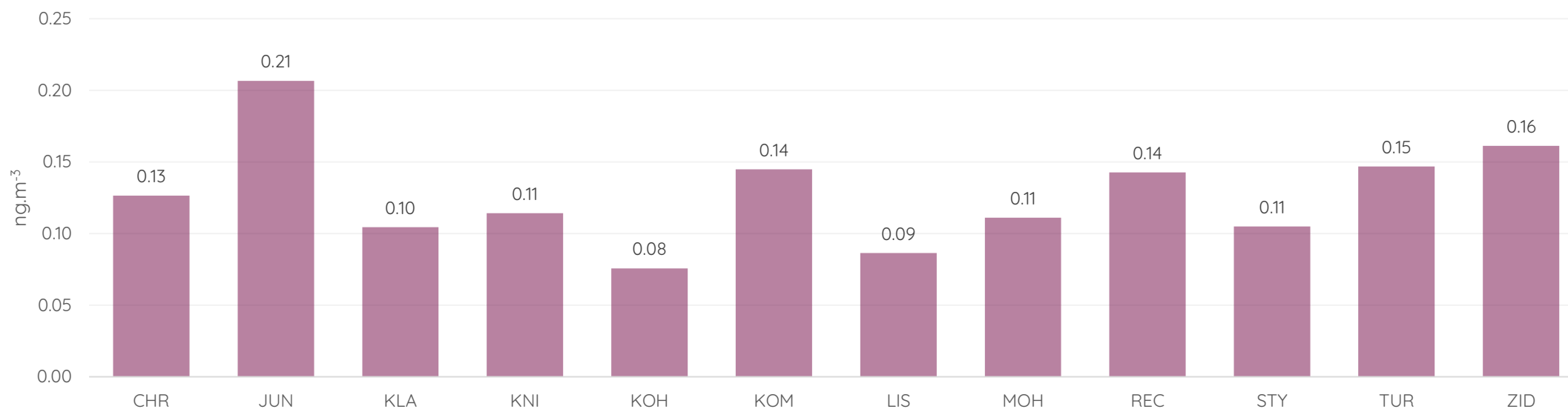
Ni_{kl}

Průměrné koncentrace niklu v jednotlivých lokalitách, vypočítané ze všech 20 vzorků odebraných v jednotlivých lokalitách.

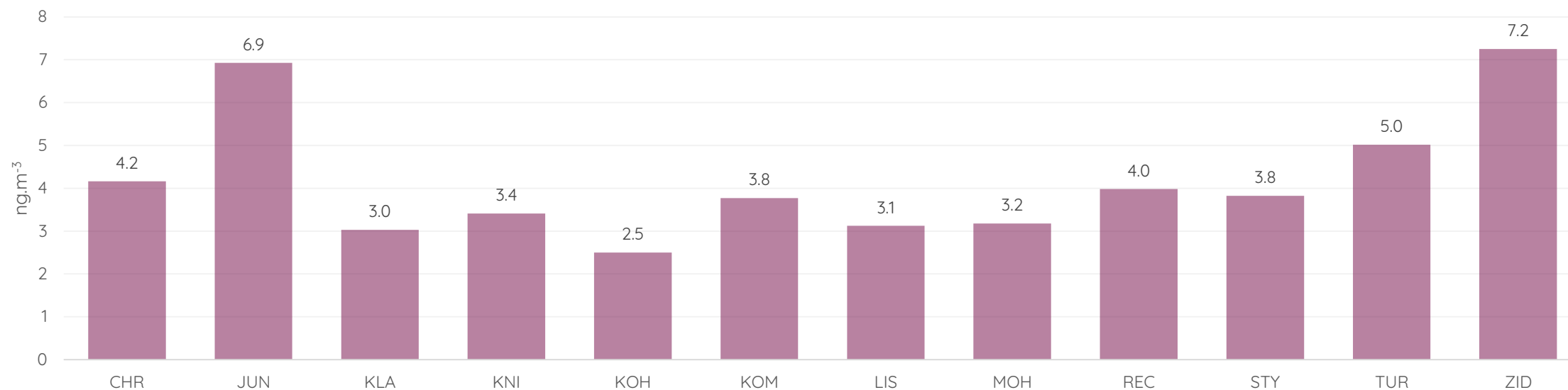

Kadmium

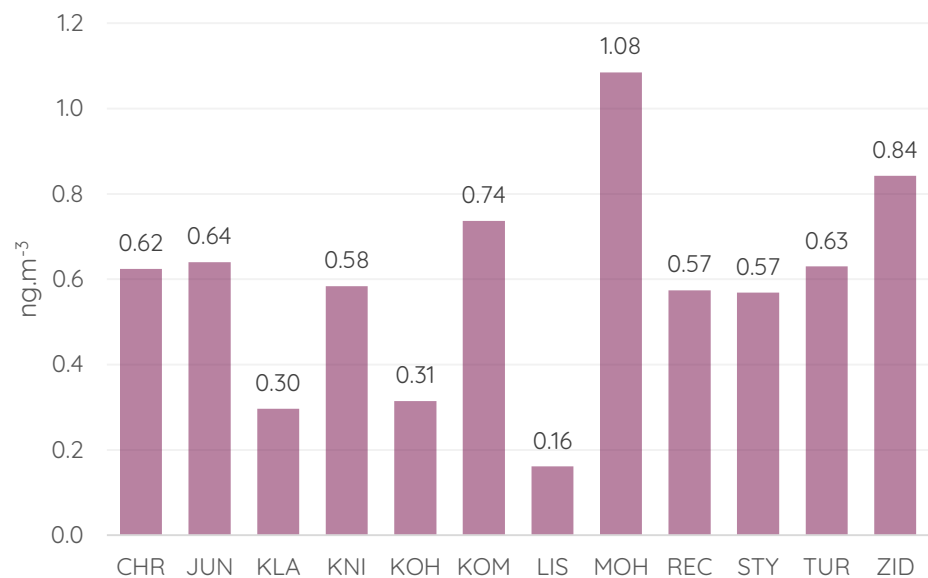
Průměrné koncentrace kadmia v jednotlivých lokalitách, vypočítané ze všech 20 vzorků odebraných v jednotlivých lokalitách.

Olovo

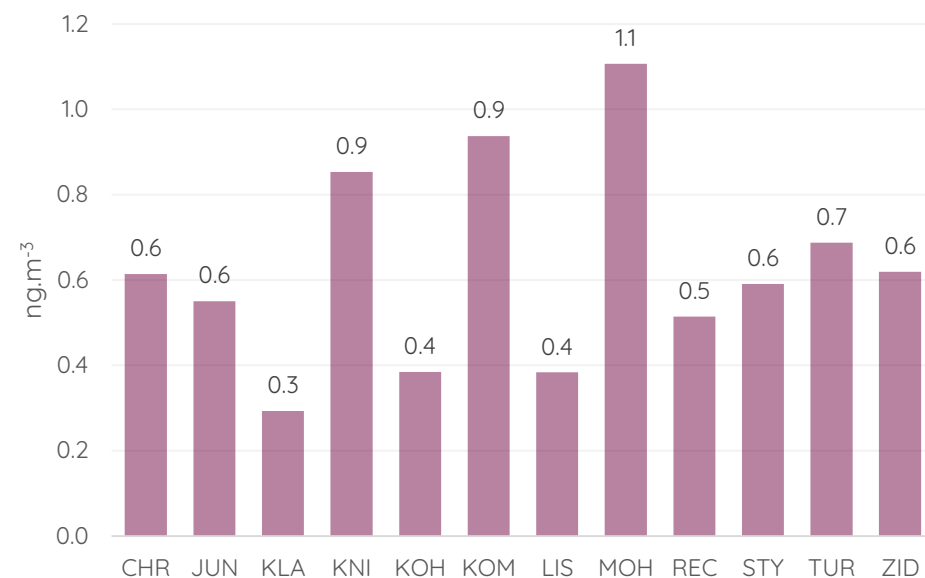

Průměrné koncentrace olova v jednotlivých lokalitách, vypočítané ze všech 20 vzorků odebraných v jednotlivých lokalitách.

Benzo[*a*]pyren

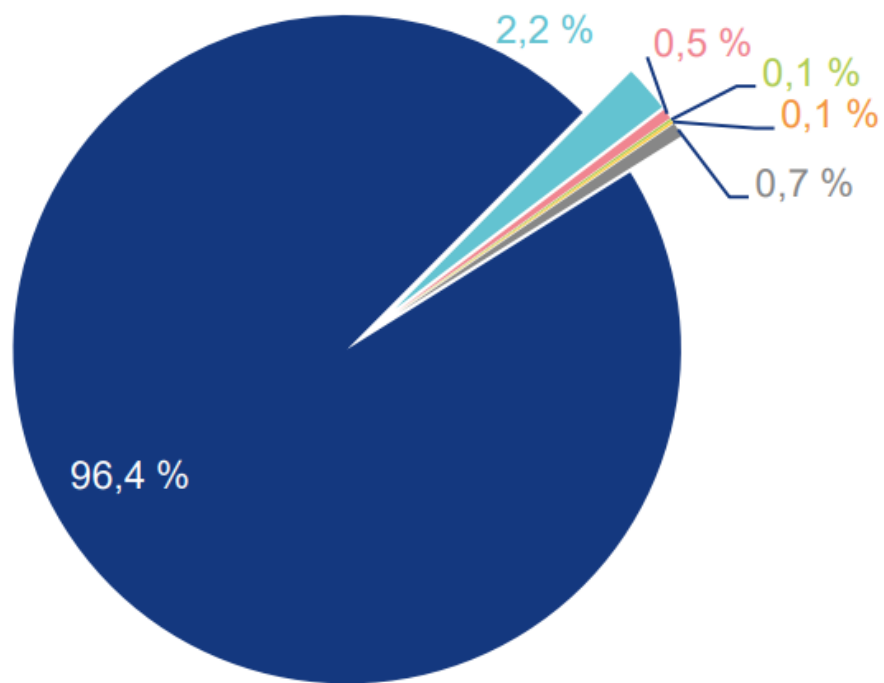

Průměrné koncentrace BaP v jednotlivých lokalitách, vypočítané ze všech 20 vzorků odebraných v jednotlivých lokalitách.

Odhad průměrné roční koncentrace BaP v jednotlivých lokalitách, vypočítaný na základě provedených vzorkování a srovnání s referenčními hodnotami ze stanice Brno-Líšeň.

Zdroje BaP

■ 1A4bi – Domácnosti: Vytápění, ohřev vody, vaření
■ 5C2 - Spalování rostlinného materiálu
■ 1A3bi – Silniční doprava: Osobní automobily

■ 1B1b – Fugitivní emise z pevných paliv: Transformace
■ 1A3bii – Silniční doprava: Lehká užitková vozidla
■ Ostatní

Závěry

- Výsledky potvrzují, že **v naprosté většině případů nedochází v Brně k překračování žádného imisního limitu.**
- Potenciálně **problematické mohou být okrajové městské části**, které mají spíše **vesničtější charakter**, naopak okrajové městské části, které jsou dobře provětrávané a s vysokým podílem centrálního vytápění (např. Líšeň, Kohoutovice), mají kvalitu ovzduší výrazně lepší.
- V některých problematických okrajových částech **nelze vyloučit překračování imisního limitu pro benzo[*a*]pyren**, čemuž by bylo **vhodné se dále věnovat** podrobnějším monitoringem v této oblasti a následně přijetím opatření dle výsledků.

Monitoring

Envitech Bohemia s. r. o.

Mgr. Pavel Chaloupecký

Mgr. Richard Kula

Ing. Jiří Komínek

Ing. Jaroslav Sucharda

Ing. Jana Minarčíková

Zdravotní ústav se sídlem v Ostravě

Ing. Lucie Hellebrandová

David Kiča

Ing. David Marek

Ing. Martina Svobodová

Laboratorní analýzy, projektová dokumentace, hodnocení zdrojů

Centrum dopravního výzkumu v. v. i.

Mgr. Roman Ličbinský, Ph.D.

Ing. Vilma Jandová

Mgr. Martina Bucková

Mgr. Jitka Hegrová, Ph.D.

Karel Effenberger

Analýza dat a hodnotící zprávy

Český hydrometeorologický ústav

Mgr. Jáchym Brzezina, Ph.D.

Ing. Zuzana Vránová

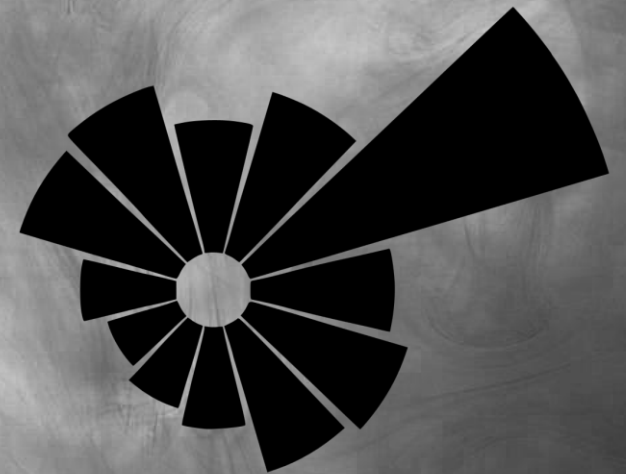
SEA a rozptylová studie

Bucek s. r. o.

Mgr. Jakub Bucek

Mgr. Daniela Fogašová

Mgr. Sylvie Grossmannová

Děkuji za pozornost

Mgr. Jáchym Brzezina, Ph.D.

vedoucí oddělení kvality ovzduší
Český hydrometeorologický ústav Brno